

mgr Ewa Borkowiak

Sen – *sacrum* – sztuka. Twórczość Edwarda Leszczyńskiego w kontekstach modernistycznych

Streszczenie:

słowa klucze: Edward Leszczyński, *sacrum*, sztuka, Bractwo Prerafaelitów, mit, eschatologia;

Twórczość Edwarda Leszczyńskiego do tej pory pozostawała na marginesie zainteresowań badaczy literatury polskiego modernizmu. Nadrzędnym celem mojej dysertacji jest rewizja mitów narosłych wokół postaci autora *Płomienia ofiarnego*, wyjaśnienie dotychczasowych nieporozumień związanych z jego twórczością oraz ogląd całokształtu przez pryzmat wypracowanej przez poetę teorii sformułowanej na kartach *Harmonii słowa* (1912). Zaproponowana formuła pracy: *Sen – sacrum – sztuka. Twórczość Edwarda Leszczyńskiego w kontekstach modernistycznych* pozwoliła na osadzenie pisarstwa autora *Atlantydy* w kontekście literatury krajowej i europejskiej, dzięki czemu możliwe stało się pokazanie erudycji twórcy, a także weryfikacja przypisywanych mu tendencji epigońskich. Skomplikowana sytuacja odbioru dzieł poety, widoczna od momentu wydania debiutanckiego tomiku (*Poezje*, 1901), poświadcza jej wielowątkowość, wewnętrzną sprzeczność, a jednocześnie umiejętność harmonizowania przeciwieństw.

Pierwszy rozdział pracy, poświęcony rozpoznawaniu sennych przestrzeni, akcentuje główne cechy poezji Leszczyńskiego. Znamienna dla poety okazuje się korelacja emocji, brzmienia i obrazu, wyartykułowana w *Harmonii słowa*, a bez trudu dająca się odnaleźć już we wczesnej twórczości. Głębie zaprojektowanych przez autora *Wiosennego nieba* poetyckich światów dodatkowo wzbogaca wewnętrzne skomplikowanie sennych przestrzeni. Interesujące, a zwłaszcza nowatorskie w tym kontekście są próby „onirycznych eksperymentów” czy przedstawiania stanów granicznych, tj. *mind wondering* i *lucid dreaming*, oraz łączenie dziecięcego snu z poetyką marzenia.

Druga część rozprawy zwraca szczególną uwagę na zaakcentowaną przez Marię Podrazę-Kwiatkowską figurę prerafaelicko-maeterlinckowską. Problemy wyeksponowane w tym rozdziale poświęcone zostają rozważaniom dotyczącym idealizacji i demonizacji postaci

kobiecych w twórczości Leszczyńskiego. Zabiegi, jakich dokonał poeta, prezentują się zbieżnie z dążeniami twórców polskiego modernizmu (Wyspiański, Przybyszewski, Reymont, Wolska, Tetmajer i inni), lecz bezpośrednich inspiracji należy szukać wśród kontekstów europejskich. Pomocne w analizie aspektów kobiecości wykreowanych przez Leszczyńskiego heroin stały się szeroko pojmowana twórczość Bractwa Prerafaelitów, filozofia Johna Ruskina, twórczość Maurycego Maeterlincka, a także tradycje dantejskie i petrarkistowskie.

W rozdziale trzecim skupiam się na koncepcjach opracowanych przez rumuńskiego religioznawcę Mirceę Eliadego. W centrum swoich zainteresowań stawiam zagadnienia mitu, idei *renovatio* oraz postawy *homo religiosus*, które pomogły zaprojektować możliwie szeroki, uniwersalny wydzźwięk twórczości Leszczyńskiego. Przyjęcie takiej perspektywy nie tylko włącza twórczość autora *Cupio dissolvi* w modernistyczny kontekst poszukiwań Absolutu, ale pomaga zaprojektować odczytanie jego dramatów (*Jolanta* i *Atlantyda*) w sposób podważający dotychczasowe interpretacje (proponowane przez Jerzego Kwiatkowskiego, Martę Wojdak i Agnieszkę Grzelak).

Ostatni, podsumowujący rozdział przedstawia poetyckie *credo*, które Leszczyński z pełną konsekwencją budował od początku swojej działalności twórczej. Część czwarta rozprawy eksponuje twórczość autora *Harmonii słowa* jako wewnętrznie rozdartą, lecz zdolną do syntetycznego, harmonijnego zespolenia sprzeczności. Współpraca z „Museionem”, będąca ostatnim etapem aktywności przedwcześnie zmarłego poety, pozwoliła Leszczyńskiemu na łamach tego czasopisma wyartykułować własne poglądy dotyczące poezji. Dały one asumpt dla usankcjonowania legendy poetyckiej, utrwalającej autora *Konika zwierzyńskiego* jako poetę totalnego i poszukiwacza „wiecznego piękna”.

Ewa Borkowiak